

intro

tekst

bibliografie

Wellust verslagen

Prudentius, *Psychomachie* 40-108Radboud
Universiteit

Faculteit Letteren

GLTC

Nederlands
Klassiek Verbondtekst gepubliceerd in: *Hermeneus*, 79,2007, 201-203*Hermeneus*

Een van de meest merkwaardige Latijnse gedichten is de *Psychomachie*, 'De strijd om de ziel', van de vierde eeuwse christelijke dichter Prudentius (348-ca. 410). Hierin laat de dichter zien hoe deugden zoals Geloof, Lijdzaamheid, Nederigheid, Barmhartigheid en Wijsheid de strijd aanbinden met hun corresponderende ondeugden. Hij doet dit op wel heel aanschouwelijke wijze: er wordt letterlijk gevochten, honderden hexameters lang. Zijn gedicht was het eerste allegorische leerdicht uit de Latijnse literatuur en werd in later eeuwen veel gelezen en nagevolgd. De tekst neemt daarmee literair-historisch onbetwist een belangrijke plaats in.

Voor veel moderne lezers is het gedicht eerder een curiosum. Meer dan de ernstige en moraliserende inhoud kunnen enkele markante trekjes in deze regels aanspreken: de tomeloze felheid en de overspannen retorica werken hier en daar zelfs op de lachspieren. Dat was door Prudentius uiteraard niet zo bedoeld.

In het hieronder volgende fragment (regel 40-108) wordt bikkelhard gestreden. Als tweede ondeugd (na Afgodendienst) treedt Wellust in het strijdperk. Zij komt tegenover de fiere vrouwe Kuisheid te staan. En wordt vervolgens roemloos in de pan gehakt.

Exim gramineo in campo concurrere prompta	Daar staat meteen een ander op de groene grasmat
uirgo Pudicitia speciosis fulget in armis, quam patrias succincta faces Sodomita Libido	klaar voor de strijd, met fraaie wapens: vrouwe Kuisheid.
adgreditur piceamque ardenti sulphure pinum	Aangevallen wordt zij door perverse Lust,
ingerit in faciem pudibundaque lumina flammis	die, uitgerust met Sodoms fakkels, haar gelaat
adpetit, et taetro temptat subfundere fumo.	met gloeiend, pekkig pijnboomhout bestookt, met vuur
Sed dextram furiae flagrantis et ignea dirae	en rook haar zedige ogen bruut bederven wil.
tela lupae saxo ferit inperterrita uirgo, excussasque sacro taedas depellit ab	Maar onverschrokken blijft de maagd. Zij gooit een steen
	en treft het vlammend hoerenmonster aan de hand:

ore.	de wapens en de fakkels vallen op de grond.
Tunc exarmatae iugulum meretricis adacto	
transfigit gladio; calidos uomit illa uapores	Zo staat de snol ontwapend. Kuisheid trekt haar zwaard
sanguine concretos caenoso; spiritus inde	en steekt het midden in haar hals. Nu braakt Wellust
sordidus exhalans uicinas polluit auras.	hete dampen uit met klonters zompig bloed,
"Hoc habet," exclamat uicrix regina, "supremus	de lucht wordt smerig door haar groezelige adem.
hic tibi finis erit, semper prostrata iacebis,	'Zo, die zit!', aldus de winnende vorstin,
nec iam mortiferas audebis spargere flammas	'Nu ben je er geweest. Voor altijd lig je neer
in famulos famulasue dei, quibus intima casti	en nooit meer zul je dodelijke vlammen strooien
uena animi sola feruet de lampade Christi.	onder Gods getrouwen, man of vrouw, wier zuiver
Tene, o uexatrix hominum, potuisse resumtis	hart alleen van Christus' toortsen warmte voelt.
uiribus extincti capitis recalescere flatu,	Dat jij, verdomde kwelgeest, weer op krachten kwam!
Assyrium postquam thalamum ceruix Olofernus	Dat jij weer adem kreeg nadat je was verslagen,
caesa cupidineo madefactum sanguine lauit,	toen de kop van Holofernes, afgehakt,
gemmantemque torum moechi ducis aspera ludith	zijn oosters slaapvertrek met geilig bloed doordrenkte
spreuit et incestos conpescuit ense furores,	en Judith ferm het rijkversierde leidersbed
famosum mulier referens ex hoste tropaeum	versmaadde en haar zwaard zijn vuige razernij
non trepidante manu uindex mea caelitus audax?	bedwong! O, schitterende zege voor een vrouw!
At fortasse parum fortis matrona sub umbra	O wreekster van me, hemels flink, met vaste hand!
legis adhuc pugnans, dum tempora nostra figurat,	Of was wellicht die vrouw niet sterk genoeg, die streed
uera quibus uirtus terrena in corpora fluxit	toen nog de wet zijn schaduw wierp? Maar zij verbeeldt

grande per infirmos caput excisura
ministros.

Numquid et intactae post partum
uirginis ullum

fas tibi iam superest? post partum
uirginis, ex quo

corporis humani naturam pristina origo

deseruit carnemque nouam uis ardua
seuit,

atque innupta deum concepit femina
Christum,

mortali de matre hominem, sed cum
patre numen.

inde omnis iam diua caro est quae
concipit illum

naturamque dei consortis foedere sumit.

Verbum quippe caro factum non destitit
esse

quod fuerat, Verbum, dum carnis
glutinatum,

maiestate quidem non degenerante per
usum

carnis, sed miseros ad nobiliora
trahente.

Ille manet quod semper erat, quod non
erat esse

incipiens: nos quod fuimus iam non
sumus, aucti

nascendo in melius: mihi contulit et sibi
mansit.

Nec deus ex nostris minuit sua, sed sua
nostris

dum tribuit nosmet dona ad caelestia
uexit.

Dona haec sunt, quod uicta iaces,
lutulenta Libido,

nec mea post Mariam potis es
perfringere iura.

Tu princeps ad mortis iter, tu ianua leti,

corpora conmaculans animas in tartara
mergis.

ook onze tijd, waarin de ware kracht in
mensen

stroomt en zwakke dienaars 't machtige
hoofd verslaan!

Welk recht heb jij hier nog, nadat de
reine maagd

een Zoon ter wereld bracht? -- een Zoon
ter wereld bracht,

door Wie het menselijke lichaam zijn aloude
aard

verloor en alle vlees van boven werd
vernieuwd:

een ongehuwde vrouw ontving de
Christus, God,

vanuit zijn moeder mens, maar met zijn
vader God.

Sindsdien is alle vlees vergoddelijkt,
doordat

het Hem ontving en delen mocht in Gods
natuur.

Het Woord werd vlees, maar bleef ook
wat het was, het Woord,

hoewel het de ervaring van het vlees
erbij nam.

Ja, zijn majesteit bleef daardoor
onverlet,

terwijl Hij stakkers tot het hogere
verhief.

Hij blijft dus wat hij altijd was, maar
wordt nu ook

dat wat hij niet was; wij zijn niet meer
wat we waren,

maar geboorte brengt ons tot wat beter
is.

Hij gaf aan mij, maar bleef Zichzelf. Hij
nam niets terug

maar schonk Zichzelf en trok ons tot
Zijn gaven op.

Zijn gave is het dat jij hier verpletterd
ligt,

walgelijke Wellust! Sinds Maria ben jij

niet in staat mijn rechten aan te tasten,

Abde caput tristi, iam frigida pestis, abyssos;	Poort des doods, beplekster, onheilbrenghster voor de ziel!
occide, prostibulum; manes pete, claudere Auerno,	Dus, slappe sloerie, stop je kop maar heel diep weg,
inque tenebrosum noctis detrudere fundum.	en sterf maar, vuile stoephoer! Naar de hel met jou,
Te uoluant subter uada flammae, te uada nigra	de kerker in, het zwartste duister van de nacht!
sulphureusque rotet per stagna sonantia uertex,	Hup, tuimel voort in kolkend vuur en kolkende pek,
nec iam Christicolae, furiarum maxima, temptes,	en word de speelbal van een woeste, oorverdovende
ut purgata suo seruentur corpora regi."	zwavelstroom. Jij furie, laat de christenen nu
Dixerat haec et laeta Libidinis interfectae	met rust. Dan blijft hun lichaam ongeschonden, rein,
morte Pudicitia gladium Iordanis in undis abluit infectum, sanies cui rore rubenti	en kunnen zij het zo bewaren voor de Koning.'
haeserat et nitidum macularat uulnere ferrum.	Aldus sprak Kuisheid, blij dat Wellust was gedood.
Expiat ergo aciem fluuiali docta lauacro uictricem uictrix, abolens baptismate labem	Vervolgens waste zij in de Jordaan haar zwaard,
hostilis iuguli; nec iam contenta piatum	nu etter, pus en bloed het glimmend staal bevleekten.
condere uaginae gladium, ne tecta rubigo	Ja, zij doopte het winnend wapen in die stroom,
occupet ablutum scabrosa sorde nitorem,	de winnares, en waste alles van haar vijand
catholico in templo diuini fontis ad aram consecrat, aeterna splendens ubi luce coruscet.	weg. En nog was dit haar niet genoeg: het zwaard mocht niet eenvoudig opgeborgen worden. Roest moest niet de schoongemaakte stralenglans ontsieren! Daarom wijdde zij het wapen bij het water van een altaar in een katholieke kerk. Daar blinkt het nu en flikkert in een eeuwig licht.

Bibliografische aantekening

Van Prudentius' merkwaardige, heetbloedige gedicht over de strijd tussen ondeugden en deugden is sinds 1925 geen integrale vertaling in het Nederlands verschenen. Wel publiceerde Lucette M. Oostenbroek enkele vertaalde fragmenten van het gedicht in: Patrick De Rynck (red.) *Op de snaren van Apollo. Acht eeuwen Latijnse poëzie*, Ambo, Baarn 1993; p.367-370 ('het eerste tweegevecht in "de strijd om de ziel" geloof tegen godsdienst'; 'het derde tweegevecht in "de strijd om de ziel": Lijdzaamheid tegen toorn'; 'apotheose van "de strijd om de ziel": de tempel van de wijsheid').

Het hierboven weergegeven fragment, over het tweede tweegevecht tussen Wellust en Kuisheid, werd vertaald in jambisch-trocheïsche zesvoeters. De royaal toegevoegde witregels beogen de leesbaarheid te dienen.

---

latest changes here: 26-01-2011 12:03